

5. novembra 2003, hotel Holiday Inn, Bratislava
Minulosť, prítomnosť a budúcnosť regulácie
sieťových odvetví na Slovensku
INEKO

Vzt'ah medzi energetickou politikou a reguláciou v
energetike v súčasnosti a v budúcnosti

Milan Kachút, riaditeľ odboru energetickej politiky
Ministerstvo hospodárstva Slovenskej republiky

Energetická politika Slovenska

Tri hlavné piliere energetickej politiky

- 1- Príprava na integráciu do vnútorného trhu Európskej únie:** prevzatie požiadaviek smerníc EÚ do národnej legislatívy SR (odsúhlasený termín vstupu SR do EÚ je 1. máj 2004)
- 2- Kvalita a bezpečnosť dodávky energie:** je základnou požiadavkou najmä pre dodávky cez energetické siete (elektrina, zemný plyn a teplo), ktorá nesmie byť zhoršená otváraním sa trhu. Rovnako platí aj pre dodávky energie cez obchodné reťazce (ropné produkty, uhlie, LPG).
- 3- Trvalo udržateľný rozvoj:** napriek vyšším nákladom treba ochraňovať životné prostredie, podporovať úspory v spotrebe energií a zvyšovať podiel obnoviteľných zdrojov.

Vzt'ahy medzi piliermi energetickej politiky

Rovnaká dôležitosť (rovnováha) medzi slobodou výberu dodávateľa, bezpečnosťou dodávok a ekológiou

Sloboda výberu dodávateľa pri dodávke energie cez energetické siete: iné pravidlá, ako pri bežnom obchodovaní, konkurencia vo výrobe a v dodávke, ale prirodzený monopol pri prenose (preprave) a distribúcii (smernice EÚ č.96/92/EK o trhu s elektrinou a č.98/30/EK s plynom).

Dodržanie kvality dodávok a ochrana malých odberateľov (domácností) a bezpečnosť dodávky energie: sledovanie rovnováhy medzi ponukou a dopytom, zachovať vysokú úroveň verejných služieb (nové smernice EÚ č.2003/54/EK a č.2003/55/EK)

Ekológia musí umožniť trvalo udržateľný rozvoj: povinnosti pre členské štáty EÚ v oblasti obnoviteľných zdrojov a hospodárnosti.

Nástroje energetickej politiky

- legislatíva (zákony a všeobecne záväzné právne predpisy);
- zmena štruktúry energetiky a vlastníckych vzťahov (privatizácia);
- vecná regulácia (autorizácia -predchádzajúce súhlasy, licencie);
- finančné nástroje (podporné programy, daňové úľavy, štátna pomoc);
- štátne výberové konania na infraštruktúrne projekty.

Ceny musia byť objektívne stanovené na základe nákladov, nemali by byť nástrojom energetickej politiky.

Základný cieľ smerníc EÚ - právo vybrať si

Základné pravidlá stanovené už v r.1996 (pre elektrinu)

Iný prístup k výrobcom a dodávateľom, ktorí by mali podnikat' v konkurenčnom prostredí, a k prevádzkovateľom poskytujúcim prenos (prepravu) a distribúciu, kde je konkurencia obmedzená

- oprávnení odberatelia majú právo vybrať si slobodne dodávateľa,
- dodávateľ musí mať zabezpečený nediskriminačný prístup do siete,
- dva typy prístupu (third party access): regulovaný a negociovaný (zmluvný) prístup do siete, transparentne stanovené ceny,
- odmietnutie prístupu do siete možné iba v presne definovaných prípadoch (technické obmedzenia, verejný záujem, „take or pay“ zmluvy),
- oddelené účtovníctvo v jednotlivých činnostiach (unbundling).

Nové smernice EÚ sprísnil požiadavky

Smernice EÚ č.2003/54/EK a č.2003/55/EK zverejnené 15. júla 2003 urýchlili harmonogram otvárania trhu s elektrinou a plynom, sprísnil požiadavky pri prístupe do sietí a oddelení činností služieb od dodávky.

- sloboda voľby dodávateľa plynu a elektriny pre všetky podnikateľské subjekty (okrem domácností) v roku 2004,
- oddelenie prenosu (prepravy) od ostatných činností v júli 2004,
- oddelenie distribúcie od ostatných činností v júli 2007,
- nediskriminačný prístup dodávateľov a výrobcov k rozvodným sieťam založený na transparentných a publikovaných tarifách,
- zriadenie regulačného úradu v každom členskom štáte EÚ v rámci existujúceho regulačného rámca s cieľom zabezpečiť efektívnu kontrolu dodržiavania stanovených tarifných podmienok.

Orientácia na kvalitu a bezpečnosť dodávok

Požiadavky na kvalitu a bezpečnosť dodávok, ochrana práv malých odberateľov a životného prostredia (ŽP)

Členské štáty cez príslušné ministerstvo (energetická politika):

- stanovia povinnosť univerzálnej služby a dodávateľa poslednej inštancie pre malých a zraniteľných odberateľov (domácnosti) a zaistia ochranu týchto odberateľov a systém riešenia sporov,
- zavedú vhodné opatrenia s cieľom dosiahnutia sociálnej a hospodárskej stability a ochrane ŽP, pričom tieto opatrenia môžu zahrňovať aj poskytovanie primeraných ekonomických stimulov a zasielajú pravidelne Komisii EÚ správu o týchto opatreniach,
- môžu stanoviť povinnosti energetickým podnikom za účelom zabezpečenia rovnomernosti, kvality, ceny dodávok a ochrany ŽP,
- môžu uprednostniť výkup zo zdrojov využívajúcich domáce uhlie a uprednostniť obnoviteľné zdroje a kombinovanú výrobu.

Ďalšie povinnosti vyplývajúce zo smerníc

Členské štáty cez príslušné ministerstvo:

- zavedú transparentné a nediskriminačné povolovacie konanie na výstavbu nových zdrojov a stanovia kritéria pre povolenie výstavby priamych vedení, ak bol odmietnutý prístup do systému,
- zavedú otváranie trhu tak, aby všetky podnikateľské subjekty (okrem domácností) si mohli vybrať dodávateľa plynu a elektriny od 1.júla 2004 a všetci odberatelia (aj domácnosti) od 1.júla 2007,
- v prípade náhlej krízy trhu s energiami a ak je ohrozená bezpečnosť systému, môžu prijať dočasne ochranné opatrenia,
- sledujú dovoz elektriny z tretích krajín (mimo EÚ) a pravidelne (pri elektrine raz za 3 mesiace) informujú Komisiu EÚ o týchto dovozoch,
- zaistia definovanie kritérií technickej bezpečnosti, technické pravidlá a funkčné požiadavky a postúpia ich Komisii EÚ.

Rovnováha medzi ponukou a dopytom

Členské štáty cez príslušné ministerstvo, prípadne ak to uznajú za vhodné, prostredníctvom regulačného úradu:

- musia sledovať rovnováhu medzi dodávkou a dopytom a musia spracovať (raz za dva roky pre elektrinu a každoročne pre plyn) príslušnú správu a zaslať komisii EÚ,
- môžu zaviesť systém dlhodobého plánovania a ak nie je zabezpečená dostatočná kapacita výroby elektriny, môžu zaviesť výberové konania na výstavbu nových zdrojov na základe zverejnených kritérií,
- zabezpečia aby boli prevádzkovateľ prenosového (prepravného) systému prijal objektívne, nediskriminačné a transparentné podmienky pre vyrovňovanie odchýlok.

Minimálne kompetencie regulačného úradu

Smernice EÚ v čl.23 (2003/54/EK) a v čl.25 ((2003/55/EK) určili do kompetencii regulátora minimálne tieto oblasti:

- pravidlá pridelovania prepojovacích kapacít a mechanizmy riešenia pri plnom vytážení kapacít,
- zverejňovanie informácií o pridelovaní kapacít, vytážení siete, o podmienkach pripojenia a o prerušeníach potrebných na opravy,
- podmienky pri účtovnom oddelení, zamedzenie krížových subvencii,
- tarify a ceny za služby a pripojenia, ceny energie,
- obchodné podmienky a pravidlá pri vyrovnávaní odchýlok,
- kontrolná činnosť v oblasti cenovej regulácie.

Zameranie vecnej a cenovej regulácie

Vecná regulácia

- vydávanie predchádzajúcich súhlasov na výstavbu,
- vydávanie povolení (licencií) na podnikateľskú činnosť v energetike,
- vydávanie rozhodnutí v oblastiach výnimiek z ochranných pásiem.

Cenová regulácia

- vydávanie cenových rozhodnutí za dodávku a služby,
- rozhodovanie o pravidlách, ktoré majú priamy dopad na cenu produktov, napr. systém platieb za vyrovňovanie odchýlok,
- rozhodovanie vo veci odmietnutia prístupu do energetickej siete.

Pôvodný legislatívny rámec v energetike

Základný rámec je daný **zákonom č.70/1998 Z.z. o energetike** zo dňa 11.2.1998, účinnosť od dňa 1.7.1998. Na základe zmocnení zo zákona o energetike vydalo MH SR v rokoch 1998 až 2000 v Zbierke zákonov **10 vyhlášok**. Zákon č.70/1998 Z.z. o energetike bol novelizovaný 3 predpismi:

- nepriama novela **zákonom č.276/2001 Z.z. o regulácii siet'ových odvetví**, ktorým sa zriadil regulačný úrad a upravilo rozdelenie kompetencií vo vecnej a cenovej regulácii;
- **zákonom č.208/2002 Z.z. o zrušení povinnosti termostatizácie pre priameho odberateľa** úprava ustanovení týkajúcich sa liberalizácie;
- **zákonom č.405/2002 Z.z. o požiadavkách na bezpečnostné pásma pri stavbe a prevádzke potrubí pre pohonné látky a ropu** a zmena týkajúca sa spôsobu vydávania licencií na rozvod.

Nevýhody súčasného zákona o energetike

- v súčasnom zákone sú uvedené časti, ktoré sa v praxi nevyužívajú, napr. o jednotnom nákupcovi elektriny (§18);
- pôvodný model trhu s elektrinou a plynom nepočíta s viacerými účastníkmi trhu na strane výroby a s obchodníkmi;
- dopracovať podmienky poskytovania podporných služieb (výrobca – systémový operátor) a odoberania systémových služieb (systémový operátor – odberateľ);
- chýba adresné rozúčtovanie systémových nákladov a stanovenie zodpovednosti za odchýlky (operátor trhu);
- existujú nepresnosti spôsobené plošným presunom kompetencií z MH SR na ÚRSO, napr. stavy núdze;
- dopracovať požiadavky na prenos a distribúciu, garantujúce bezpečnosť, spoľahlivosť a kvalitu dodávky energie.

Proces prípravy nového zákona o energetike

- v marci 2003 poradou vedenia MH SR schválené tézy nového zákona, postup a harmonogram prípravy zákona;
- v apríli 2003 vytvorené pracovné skupiny pre jednotlivé časti zákona a zastrešujúca koordinačná skupina;
- v juni 2003 pripravený pracovný návrh zákona a rozoslaný na vnútorné pripomienkovanie a posúdený ako sú zapracované požiadavky smerníc EÚ spoločnosťou White&Case;
- v júli 2003 na základe pripomienok úprava návrhu zákona a odstránenie nedostatkov v texte;
- v auguste 2003 záverečná oponentúra upraveného návrhu zákona;
- v septembri 2003 zaslaný zákon na medzirezortné pripomienkovacie konanie.

Liberalizácia – prvá etapa

Vyhláškou MH SR č.562/2001 Z.z. zo 6.12.2001 sa ustanovil najmenší objem ročnej spotreby elektriny a plynu pre oprávnených odberateľov a ustanovili sa podrobnosti o pravidlách prenosu elektriny a prepravy plynu pre oprávnených odberateľov (zmocnenie § 9, ods.19 a 21 zákona 70/1998 Z.z. v znení neskorších predpisov)

Zákon č.208/2002 Z.z. zo dňa 4.apríla 2002 s účinnosťou od 1.mája 2002 o zrušení povinnosti termostatizácie pre priameho odberateľa (§ 36, ods.3, písm.b) a úprava ustanovení týkajúcich sa liberalizácie trhu s energiou (§ 9, ods.19 a 21). Zákon obmedzil výber dodávateľa pre oprávneného odberateľa iba na tuzemského výrobcu.

Jednalo sa iba o **formálne otvorenie** – pre odberateľov so spotrebou väčšou ako 100 GWh nebola možnosť nájsť si dodávateľov z tuzemských výrobcov mimo SE, a.s.

Liberalizácia – druhá etapa

Vyhláška MH SR č.548/2002 Z.z. z 18. septembra 2002 s účinnosťou od 1.októbra 2002:

- nahradila pôvodnú vyhlášku č.562/2001 Z.z. zo 6.12.2001,
- stanovuje najvyšší prípustný podiel elektriny vyrobenej v zahraničí na ročnej spotrebe elektriny oprávneného odberateľa,
- stanovuje objem ročnej spotreby plynu, od ktorej je odberateľ oprávnený uzatvárať zmluvy o dodávke plynu.

Vyhláška MH SR č.549/2002 Z.z. z 18. septembra 2002 s účinnosťou od 1.októbra 2002:

- ustanovuje podrobnosti o pravidlách rozvodu elektriny a plynu pre oprávnených odberateľov,
- povinnosť každoročne do 31.10. zverejňovať podmienky pripojenia, technické podmienky a dispečerský poriadok,
- povinnosť informovať na požiadanie o voľnej kapacite.

Požiadavky na hospodárnosť a podporu O EZ

- vzhľadom na súčasnú reguláciu cien tepla treba prehodnotiť povinnosti, týkajúce sa overovania hospodárnosti prevádzky sústav tepelných zariadení;
- prebudovať SEA na implementačnú agentúru pre štrukturálne fondy a koordinačné centrum pre energetické programy;
- náplň a funkcia ŠEI (§39) musí zohľadniť vznik regulačného úradu (ÚRSO) a vylúčiť duplicitu činnosti;
- prehĺbiť spoluprácu s ďalšími rezotami, napríklad s MŽP SR (pri systémoch obchodovania s emisiami a pri integrovaných povoleniach IŽP, ktoré budú obsahovať aj hodnoty minimálnej účinnosti kotlov), s MVRR SR (energetické vlastnosti budov, energetické certifikáty);
- vytvoriť podmienky na účinnú podporu obnoviteľných zdrojov a na zvyšovanie energetickej efektívnosti.

Požiadavky na „euroagendu“

- za spoluprácu pri príprave novej európskej legislatívy zodpovedá koordinátor na úrovni ústredného orgánu štátnej správy a ten musí zabezpečiť aj implementovanie európskych predpisov do národnej legislatívy;
- členstvo v OECD, WTO, EÚ, NATO vyžaduje, aby štát cez svoje útvary zabezpečil zodpovedajúcu účasť špecialistov na zasadnutiach pracovných výborov a sprístupnenie informácií;
- dôležité štatistické údaje poskytované medzinárodným organizáciam, napr. IEA musí štát verifikovať a garantovať;
- prevzatie európskeho legislatívneho rámca a vstup zahraničných vlastníkov si vyžaduje úpravu kompetencií;
- odstránenie bariér a prekážok v obchode na európskom trhu.

Otvorené otázky v oblasti teplárenstva

Problémy, ktoré musí vyriešiť nový zákonao energetike:

- ako upraviť vzťah medzi energetickou politikou a vydávaním predchádzajúcich súhlasov na výstavbu, či licencií na prevádzku v oblasti teplárenstva?
- ktoré kompetencie odovzdať z ústredných orgánov štátnej správy na orgány samosprávy (napr. výnimky z ochranných pásiem) ?
- treba podporovať CTZ a zasahovať do odpájania sa z rozvodov ?
- ako upraviť vzťahy medzi viacerými vlastníkami rozvodov tepla ?
- ako riešiť účinnú podporu obnoviteľných zdrojov energie ?
- aké nástroje zvoliť na zvyšovanie energetickej efektívnosti ?
- rozdelenie kompetencií medzi orgány štátnej správy v oblasti certifikácie budov, auditov?

